

Editor **BRONISLAV
OSTŘANSKÝ**

ISLAMO- FOBIE *po česku*

**ČESKÝ ODPOR VŮČI ISLÁMU,
JEHO VÝCHODISKA,
PROJEVY, SOUVISLOSTI,
PŘESAHY I PARADOXY**

VYŠEHRAD

Tato kniha byla realizována v rámci výzkumného programu s názvem *Globální konflikty a lokální souvislosti: Kulturní a společenské výzvy* Strategie Akademie věd AV21.

Recenzovali: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.
a Mgr. Ondřej Beránek, Ph.D.

© Bronislav Ostránský a kolektiv, 2017

ISBN 978-80-7429-903-2

OBSAH

Předmluva	
Luboš Kropáček	9
Islám se vkrádá do našich obývacích:	
Namísto úvodu	
Bronislav Ostránský	15
Islamofobie jako koncept i kolbiště	
Bronislav Ostránský	33
Vývoj západních představ o islámu a muslimech:	
O stereotypch a předsudcích	
Daniel Křížek	105
Problém s „islámem“:	
Tři vrstvy protiislámského diskurzu a jejich kontext	
Zora Hesová	155
Motivace islamofobních (antiislamistických) postojů	
zejména v České republice	
a přínos religionistiky k jejich analýze	
Ivan O. Štampach	179
Islamofobie a extremismus v České republice	
Miroslav Mareš	201
Od islamofobie k antisemitismu	
Zbyněk Tarant	219

**O sebezprezentaci stránky *Islám v ČR nechceme*
na českém Facebooku**

Josef Šlerka, Jakub Fiala 235

Islamofobie a násilí z nenávisti v České republice

Klára Kalibová, Benjamin Petruželka a Václav Walach 249

Použitá literatura 269

O autorech 288

Rejstřík 292

Předmluva

Luboš Kropáček

O islamofobii nepíšu rád. Vítám tuto kolektivní monografii, která se snaží vyrovnat s tímto nedobrým jevem co nejvšestranněji, poctivě a srozumitelně. Je velmi potřebným apelem na rozum a slušnost tváří v tvář šířící se nákaze s příznaky přirozeného strachu i nerudné fobie, zkrslující korelace k reálnému zlu, a bohužel také se znaky hodnotové krize či prázdnoty a v neposlední řadě cíleně rozdmýchávané nenávisti. V raném stádiu strachu z neznámého se jako účinný lék může ještě uplatnit pravdivé poznání. Rozhodně u jedince, občana, který si přeje porozumět stále složitějšímu globálnímu světu, v němž je mu dáno žít. Ve fázi rozvinuté sociální patologie je ovšem nutné ukázat také na vědomé šířitele polopравd a otevřených lží a na motivy, proč hledají svůj prospěch v nenávistných projevech.

V českém prostředí, jemuž tato kniha věnuje samozřejmě převážnou část pozornosti, epidemii zřetelně prospívá, že velmi mnozí naši lidé vědí o islámu jen málo, nikdy se s muslimy vlastně ani nesetkali a názory si utvářejí z různých, bohužel velmi často dezorientujících zdrojů. Co koluje na českých sociálních sítích, je ve značné míře ořesané. A nemálo aktérů našeho veřejného života si našlo v islamofobii šance k sebeprosazování v příhodném klimatu dnešní postfaktické či postpravdivé doby.

V obecnějších diskusích zaznívá mimo jiné názor, že nepravda – či zjednodušující polopравda – patřila vždy k životu a hraje evolučně důležitou roli. V dnešní záplavě informací ji často těžko rozpoznáme. Podobně strach má jistě svou přirozenou funkci a ve vztahu mezi evropskými a muslimskými společnostmi byl a zůstal přítomen na obou stranách po všechna staletí vzájemných vztahů; dějiny však znají také příklady dobrého, obohacujícího soužití. Stejně tak fundamentalismus, pokud jím rozumíme určitou mentalitu, můžeme přičítat islámu jako rys trvalý, anebo jen selektivní a výrazně spjatý s moderní dobou. Záleží na definici. A nejinak je tomu i s dalším nadnárodním zbožím, s islamofobií, která

také byla nejednotně diagnostikována a pojmenována teprve poměrně nedávno, přestože kořeny má hluboké. Dnešní diskuse o islámu trpí velmi často paušalizacemi, v nichž se ztrácí potřebné základní prvky podstatných rozlišení. Muslimové ze své strany se silně polarizovali ve sporech o bytostné jádro islámu, k němuž se hlásí, zatímco v naší části světa se zase oprašují staré předsudky a účelově vymýšlejí nové.

Ale existují i světlejší obzory. Rozhodneme-li se pro humánní přístupy a moudrost, dnešní média nám dokáží nabídnout nejenom zmatky, instinktivní strach a naježenou útočnost, ale při dobré vůli přece jen také možnosti lépe a přesněji poznávat a pohnutky, proč a jak rozlišovat. Historicky ustavený islám překračuje nepochybně hranice úzkého vymezení náboženské víry, jeho vyznavači jej zpravidla pojímají také jako mravní a právní řád, k němuž dosazují i místně a sociálně nejednotné kulturní vzorce. V moderní době byl různými proudy deformován i na politickou ideologii. Všimněme si zde – na počátku knihy nabízející širší orientaci – možných východisek z dnešní vztahové krize.

Středověkým a raně novověkým konfrontacím dávala ráz muslimská expanze, následovaná odvetou, až po rozhodné převzetí iniciativy zesílenou Evropou koloniální éry. Z obou stran dlouho doprovázela střety kritika náboženské víry protivníka: muslimové přezírali křesťany jako sektáře, jejichž víru překonala konečná koránská verze Božího zjevení, křesťanství teologové zase v nepřátelích viděli vyznavače falešného proroka a nové podoby christologické kvazi-ariánské hereze. Obraz dědičného nepřítelů přibarvily lidové fantazie hanobící proroka-rozkolníka a hříšné, krvelačné mohamedány. Mnozí si u nás ve starých stereotypech libují dodnes a bojovné řečnické výpady a teroristické zločiny islamistických radikálů jim k tomu bohužel poskytují věcně a emočně přesně to, co si přejí slyšet. Ze sociálně psychologického hlediska tu máme pro náš pohled na islám přímo vzorový model potvrzovacího zkreslení (*confirmation bias*), uspokojujícího zakořeněný názor. Co na tom, že s řaděním fanatiků většina muslimů nesouhlasí a je jimi také ohrožena. Co na tom, že svůj zděděný islám – víru i kulturu – chápou jinak.

V Evropě a u křesťanských věřících se náboženský zápal v naší době vytratil nebo obsahově změnil. Na místo konfrontačního přístupu nastoupil „kopernikánský obrat“ Druhého vatikánského koncilu. Souběžně s ním si tendence k dialogu osvojila také členská společenství Světové rady církví. Koncil upustil od někdejšího učení o exkluzivitě spásy, přiznal muslimům místo mezi Božím lidem (*Lumen gentium*) a vyslovil jim

úctu (*Nostra aetate*). Věřoučné rozdíly samozřejmě zůstávají, dokumenty nehovoří o Koránu ani o Muhammadovi, ale s úctou zmiňují víru muslimů v Boha a jejich zbožnost a úsilí o mravný život. Koncilní vybidnutí zanechat staré rozbroje a snažit se o vzájemné porozumění se již déle než půl století odráží v početných iniciativách pro dialog v širokém spektru rovin.

Z muslimské strany byl další vývoj od sedmdesátých let bohužel negativně poznamenán růstem extremismu a džihádistických skupin, přesto i odsud vychází – od tradičního duchovenstva i liberálních moderních vzdělců – některé významné iniciativy k mezináboženskému dorozumění a dialogu. Chceme-li, najdeme tu naději a podporu k mínění papeže Františka, že ryzí islám a náležité čtení Koránu se staví proti jakémukoliv násilí (*Evangelii gaudium* 253). A cennou, zdravě sytící hodnotou pro křesťansko-muslimské porozumění je určitě Františkův důraz na milosrdenství. Obecně také modlitební přímluva křesťanů dobré vůle prosící za světová náboženství, aby nesnižovala svou důstojnost šířením nenávisti a násilí.

Vstřícný směr náboženských autorit k mezináboženskému dialogu a porozumění nesdílejí ovšem stejnou měrou všichni, s pochybnostmi se setkáme na křesťanské stejně jako muslimské straně. I zde musíme ovšem rozlišovat mezi pochybami a cílenou záští. U některých odpůrců islámu přerůstá jejich chuť mít nepřitele až k útokům na víru vůbec, zvláště na monoteistická náboženství. Obzvláště vyhledávaným terčem demonizací se zpravidla stává islámská představa přikázané mravní a právní cesty – šarí‘a. V poučeném pohledu – blízkém bohužel jen lidem dobré vůle – nemusí tato „cesta“ znamenat nutně jen přísné dodržování zákazů a příkazů podle středověkých schémat, ale můžeme tu zvážit i zřejmou návaznost na starozákonní *Leviticus* a shody s představami o přirozené morálce a právu. Šarí‘a nemá jedinou verzi a velmi mnozí muslimové vnímají nezbytnost pružného přístupu a podstatných reforem. Potok nebo řeka uchovává přece věrnost prameni, když nezůstává stojatou tůň, ale teče dál podle utváření terénu.

Soužití v moderním světě si vyžaduje zvláště reformy posilující náboženskou svobodu a rovnoprávnost žen a odstraňující – pokud se kde ještě praktikují – kruté tělesné tresty. Šarí‘a není státní právo, jak ji chtějí vnucovat extremisté, ale mravní řád pro zbožného muslima. A v pojetí umírněných a reformně smýšlejících věřících může v rovině morální i sociální představovat pravidla odpovědného přístupu ke svobodě, ke spravedlnosti, dobročinnosti, důstojnosti lidské osoby a respektu

k obecnému dobru. V tomto duchu vnímají islám zděděný od rodičů miliony prostých věřících. Takto a jen takto mohou naplňovat víru v Boha, který je Milosrdný a Slitovný. Pro nás pak mohou být partnery k překonání dnešní krize.

V turbulencích koloniální a pak postkoloniální doby se vyhranily ideologické proudy nacionalismu a islamismu. Dodnes platí povzdech egyptského soudce Ašmáwího, že „Bůh si přál islám jako náboženství, ale lidé z něj udělali politiku“. Stejně mocichtivě jako blízkovýchodní islamismus míří v našich podmínkách na politická kolbiště jeho převrácený korelát antiislamismus. Militanti obou směrů z islámu vybírají a pro svůj záměr nově skládají nevábný obraz společenského řádu s totalitními rysy, jedni jej propagují, druzí využívají jako strašáka pro vlastní politický byznys. Muslimské duchovní autority a vzdělanci ukázali již vícekrát na faleš takovýchto konstrukcí. Západní odborníci rovněž odmítají – byť s jinou terminologií a s nestejně zaostřovanou perspektivou – zkreslující obraz islámu jak v dějinách, tak v projektech a praxi dnešních muslimských extremistů.

Jestliže u nás zazní výroky označující islám za „antivilizaci“, pak se ten, kdo je pronáší, jen usvědčuje z velmi chatrných znalostí světových kulturních dějin. Ideje demokracie a lidských práv sice opravdu v našem dnešním pojetí asi z islámských kořenů nevyrostaly, i když někteří muslimští liberálové – například s odkazem na koránskou chválu porad (*šúrá*) – je zde spatřují. Neměli bychom je však nadřazeně mentorovat, ale spíše dbát na dobrý vlastní příklad a hledat způsoby dobrého soužití. Zahrnují snahu porozumět a vést dialog i se státními a občanskými partnery přivyklými odlišným etickým hodnotám. Demokracie s méně liberální tváří není ostatně problém jenom muslimských států. A všimněme si, že velmi mnozí muslimové žijící v Evropě dokáží – s politováníhodnými výjimkami – žít pragmaticky podle našich zákonů a pravidel.

K protimuslimským náladám u nás přispívá, že většina obyvatel ví o islámu velmi málo. V Čechách a na Moravě žije muslimů jen nepatrný počet a většina občanů se s nimi vůbec nesetká anebo je jako vyznavače této cizí víry nevnímá. Jsou totiž převážně dobře integrováni. Početné odborné studie tuto integraci a nekonfliktnost této malé a zároveň velmi heterogenní, fakticky jen pomyslné „komunity“ přesvědčivě potvrzují. Opačné názory občas dodávají bulváru exkonvertité, jejichž životní příběhy se zklamáním v manželství nebo kariéře nedávají jejich slovům mnoho věrohodnosti. Vidina kariéry ve veřejné sféře ovšem stále

motivuje hojně protimuslimské militanty k laciným verbálním útokům na vybraného „civilizačního“ nepřítele. Politické klima jim nahrává. V éře po někdejším étosu sametové revoluce se nemalá část společnosti poddává výnosnější a pohodlnější nepravdě a nelásce. A také xenofobnímu sobectví a vulgaritě. Naprosto falešně znějí slogany islamobijců o údajné obraně „židovsko-křesťanské civilizace“ nebo „evropských hodnot“, o nichž sami vědí jen pramálo a většinou se nepřátelsky staví vlastně proti věřícím vůbec a také proti myšlenkám jednotné Evropy.

Stav naší společnosti tváří v tvář islamofobní nákaze je ovšem složitý a rozporný, nerad bych zjednodušoval. K podrobné diagnóze je dnes již zapotřebí velká kniha. Islamofobie se stala tématem interdisciplinárního výzkumu společenských věd v řadě evropských zemí, věnují se jí badatelské týmy a fundované odborné monografie. Od roku 2010 vychází německy a anglicky každoročně *Islamophobic Studies Yearbook* s rozsáhlým spektrem teoretických i případových studií. Je potěšitelné, že pečlivě propracovaný pohled na naši situaci s jejími souvislostmi, přesahy a paradoxy budou mít nyní k dispozici i čeští čtenáři.

Islám se vkrádá do našich obývků: Namísto úvodu

Bronislav Ostřanský

(...) Tam jsem se rozloučil se svým mamelukem. Jmenoval se Mohamed a vykonal pro mne hodně dobrého. Všechno to dělal z dobrého srdce, a kdybych ho býval nepotkal, těžko bych vůbec svoji cestu dokončil. (...) Vskutku, můj mameluk pro mne udělal totéž co pro sebe, také o mého koně se staral jako o svého. Píši to, aby se na věčnou paměť vědělo, že člověk, který vůbec není naší víry, pro mne udělal z lásky k Bohu tolik dobrého. Navíc rozdával velmi rád almužny každému, kdo jej o to požádal, a to opět z lásky k Bohu. (...) Pak mi konečně převyprávěl všechny nebezpečné situace, ve kterých jsme se ocitli a v nichž bych málem přišel o život. Prozradil mi je proto, abych si napříště dával pozor, s jakými Saracény budu cestovat, protože se mezi nimi najdou lidé stejně špatní jako mezi Franky. (...)

Bertrandon de la Broquière: *Zámořská cesta*¹

Muslimové často říkávají, že my, tedy kritikové islámu, „o islámu vlastně nic nevíme.“ Mají pravdu. Pravdou totiž je, že nikdo islámu skutečně nerozumí, a to ani muslimští učenci, ani muslimové obecně. Ani ten nejlepší z jejich kritiků mu skutečně nerozumí. Jediný způsob, jak plně pochopit islám, je být sám Ďábel.

Walid Shoebat: *The Case FOR Islamophobia*²

Kniha, kterou právě otevíráte,³ nemá za cíl rozšířit pestrou a dnes již velmi početnou množinu českých titulů věnovaných islámu či rozličným muslimským tématům. Nevěnuje se totiž primárně tomuto nejrychleji

¹ Bertrandon de la Broquière. *Zámořská cesta: Burgundský zvěd 15. století v muslimských zemích* (přeložil a komentářem opatřil Jaroslav Svátek). Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, str. 117.

² Walid Shoebat. *The Case FOR Islamophobia: Jihad by the Word; America's Final Warning*. Místo vydání neuvedeno: Walid Shoebat Foundation, 2013, str. iii.

³ Tato kniha byla realizována v rámci výzkumného programu s názvem *Globální konflikty a lokální souvislosti: Kulturní a společenské výzvy* Strategie Akademie věd AV 21.

rostoucím a dnes rovněž nejdiskutovanějším náboženství, nýbrž především jeho vnímání nemuslimy, přičemž vzhledem k názvu knihy nepřekvapí, že se soustředí zejména na přístupy negativní. Zaměřuje se tedy na odpor vůči islámu a muslimům, jakož i na jeho český rámeček, zahrnující východiska, projevy a především kontextualizaci islamofobie z hlediska několika vědních disciplín. Rovněž přibližuje přesahy islamofobie v rovině politické. Takto rozsáhlé téma si ke svému náležitému zpracování žádá interdisciplinární přístup, a proto se při přípravě této knihy sešel autorský tým rozmanitý po stránce oborové, metodologické i institucionální (viz *O autorech*).

V češtině se dosud fenomén islamofobie dočkal jen velmi omezeného zpracování,⁴ a proto tato kolektivní monografie chce uvést dané téma i jeho přesahy do českého akademického prostředí a zároveň by ráda posloužila jako pomůcka pro všechny, kteří se s tématem islámu a islamofobie setkávají či mohou setkávat ve své praxi, ať již se jedná o orgány státní správy, policejní složky, justiční aparát, pracovníky ve školství a kultuře, bezpečnostní experty, novináře, studenty a jistě mnohé další. Ovšem následující stránky mají ambici zaujmout i ty, které problematika islamofobie oslovila jen z čiré zvědavosti a chtějí si udělat bližší představu o této spletité – a dnes tolik skloňované – problematice. Uvedenému záměru se podřizuje struktura díla i způsob výkladu; autoři se snažili myslet na čtenáře neoborníky, ale zároveň naplnit požadavky standardně kladené na odborný text.

Jak ještě mnohokrát zazní, málokteré téma ve společenských vědách je dnes tak živé a citlivé, ale zároveň pramálo konsensuální jako právě islamofobie. Nad stránkami relevantních titulů, ať již vědeckých textů či angažovaných polemik, se editor této knihy nepřestával názorně přesvědčovat o tom, jak zásadně se autoři rozcházejí prakticky ve všem, co s islamofobií souvisí. Jistě, o muslimech a islámu lze přemýšlet, hovořit a psát různě, což dnes platí výrazněji než kdy v minulosti. V současné české diskusi, jak vidno, obdobně jako jinde kolem našich hranic, převažují spíše hlasy kritické, odsuzující a – bohužel – nezřídka též urážející, zesměšňující či přímo šířící nenávisť.

Kritický a smysluplný diskurz o islámu a muslimech, který se u nás zhruba na přelomu let 2015 a 2016 stal jistým pomyslným „testem

⁴ A to především ve dvou rovinách, islamofobie v politice a mediální vykreslování islámu a muslimů. Většina příslušných titulů je obsažena v bibliografických soupisech na konci kapitol.

občanské zodpovědnosti,⁴⁵ mnohde naprosto selhal – fungoval-li kdy vůbec? – nebo se přímo zvrhnul v populistické žně plné demagogie, štvání či aplikování principu kolektivní viny. Nenávist vůči muslimům se mnohde stala normou. Donedávna nepříliš známé téma se rázem stalo jedním z nejvyhledávanějších. Deficit poznání i osobních zkušeností v tomto směru zpravidla zanikl v záplavě emocí a adrenalinu vyvolávaných všemožnými polemikami „na muslimskou notu“, od panelových diskusí na fakultách, přes různé mediální přestřelky, až po nekonečné hádky na sociálních sítích či rozmanitou lidovou konspirační tvořivost v temnějších zákoutích českého internetu.

V uplynulých letech jsme se mnohokrát nestačili divit, kolik rozbouřených emocí se v zemi s jen nepatrnou muslimskou menšinou najednou vynořilo, ale především kolik vzdělaných a jinak kriticky smýšlejících jedinců se v rámci polemik o islámu bylo ochotno „přepnout do jiného modu“, aby následně přitakávali lžím a prokazatelným nesmyslům. Na mnohé z těchto stereotypů, předsudků, hoaxů, nepravd či polopравd budeme v této knize narážet, přičemž ony nepravdy či polopравdy bývají v médiích nezdůvodněně prezentovány jako „alternativní pohledy“ a šířitelé bludů si zvykli zaštitovat se bojem „proti politické korektnosti.“ Právě tato dvě slovní spojení snadno najdeme jako společný jmenovatel pod mnoha současnými českými spory kolem islámu. Stále více se tak může zdát, jako by u debat o muslimech neplatilo pravidlo, že v serióznější rovině polemik je možné a hlavně žádoucí dokázat rozlišovat názory a fakta, a především, že přinejmenším část výroků o islámu a muslimech lze spolehlivě verifikovat.

Navzdory veškerým vymoženostem informačního věku, některé z tezí, jež se o islámu a muslimech šíří ve zdejším veřejném prostoru, a to včetně mainstreamových médií, jakoby vypadly ze středověku. Ten jsme si zvykli pokládat za temný, plný předsudků a neznalosti, což má vyniknout zejména tváří v tvář dnešku, o jehož vyšší racionalitě býváme zpravidla přesvědčeni. Motto této úvodní kapitoly bylo zvoleno záměrně poněkud provokativně, aby nám tento obvyklý dojem aspoň trošku relativizovalo. Středověký burgundský zvěd, z jehož svědectví o cestách po nepřátelském, tedy muslimském, území pochází první citace, napsal

⁵ Takto se jmenovala jedna z mnoha debat na téma české vyhraněné atmosféry kolem islámu, kladoucí si mj. otázku, zda jde pouze o „mediální bublinu“, nebo spíše o „počátek sebenaplňujícího se proctví“. Viz <http://www.informuji.cz/akce/praha/61621-debata-na-tema-islam-jako-test-obcanske-odpovednosti/> (navštíveno 2. 9. 2016).

něco, za co by v současnosti na Facebooku patrně sklídl osóčení z „islamofílie“, „sluníčkárství“ či, v lepším případě, nedostatku vlastenectví a tak podobně. A patrně by se stal terčem nenávisti. Řada středověkých propriet dnes slaví v islamofobních kulisách nečekaný – a o to triumfálnější – comeback (jak nás přesvědčí obsažná kapitola Daniela Křížka).

Druhý citát, volně navazující na svého předchůdce v duchu, „jak daleko jsme se dostali od středověku“, pochází z díla protiislámského aktivisty Walida Shoebata. Ten nepatří k těm odpůrcům islámu, kteří by příliš teoretizovali, a pro silný výraz také nejde daleko. Původem napůl Palestinec žijící v USA se s islámským prostředím rozešel nejradikálnější možným způsobem – islám, jako účinný software, pokládá za vtělené zlo, muslimy pak za ty, kteří mu mají zajistit světovládu a odpůrce islamofobů za jejich přirozené pomocníky. Plány na islamizaci, včetně jejich konspiračních aspektů, procházejí celým Shoebatovým dílem a jeho nekompromisní přístup, zdá se, slaví úspěchy, což se nedá říci o řadě vůči islámu kritických autorů, kteří se snaží diferencovat a nemalovat černobílými barvami.

Ale aby nedošlo k nedorozumění hned na úvod: Antipatie či odpor vůči islámu nejsou mnohde důsledkem předsudků či xenofobního smýšlení, často jen vyplývají z nedorozumění, nepochopení, nikoliv nutně zlé vůle. Neboli slovy Luboše Kropáčka: „Mnoho otázek, s nimiž se musíme v napětích naší doby vyrovnávat, je kladeno tak, že již od prvního hvizdu tlačí diskusi na slepou kolej neporozumění. Vycházejí z paušálních zobecnění klíčových termínů, jež nejsou *de facto* vnímány jednoznačně ani mezi muslimy, natož pak v našem prostředí, kde se velmi často ozve upřímné přiznání, že o islámu vlastně skoro nic nevíme.“⁶ Slyšíme-li ve veřejném prostoru znít dnes tak často skloňovaná slova islamismus, šarí‘a nebo džihád, vyplatí se tento bod si připomínat o to důrazněji.

Rozvoj vzdělanosti spolu s dříve netušenými možnostmi informačního věku by měly přinášet šíření znalostí a odstraňování předsudků i bludů všeho druhu. Není tomu tak a na otázku *proč se*, alespoň v případě islámu a muslimů, pokoušejí nabídnout odpověď i autoři této knihy. Snaží se, mimo jiné, o zamyšlení z různých úhlů pohledu nad tím, proč v současnosti tolik spoluobčanů je ochotno veřejně projevovat či sdílet nenávist vůči lidem, které neznají a o jejichž náboženství zpravidla vědí pramálo, a proč vzdělaní a jinak kriticky smýšlející lidé, jde-li o islám, najednou

⁶ Ondřej Beránek a Bronislav Ostřanský (eds.), *Stíny minaretů*, 159.

na internetu oceňují kdejaký průhledný hoax, který ovšem potvrzuje to, co už stejně dávno vědí. A především, proč se z debat o muslimech tak závratně snadno vytrácí lidský rozměr, jenž ve své výpovědi v mottu této části zmínil člověk, jehož nelze podezírat z „pseudohumanismu“ či „relativizování“, a to křesťanský špion z 15. století putující napříč Blízkým východem. Tedy tentýž, byť frázovitě znějící, lidský rozměr, na který dnes v případě muslimů tak snadno zapomene mnohý intelektuál a humanista, když je, přesně v duchu oblíbené „disciplíny“ dnešních internetových diskusí, s dech beroucí lehkostí sám zredukuje na pouhopouhé nositele idejí. Ale jakých idejí? A jak k tomu vůbec došlo?

Ano, jak častokrát zaznívá, není tomu dávno, co islám a muslimové přitahovali zájem vcelku nepříliš početné množiny lidí, převážně vědců, publicistů, novinářů a cestovatelů. Dnes je tomu zcela jinak. Zajímát se o islám je běžné a rozšířené – a pokud se člověk o toto náboženství nezajímá, tak má na něj většinou alespoň nějaký názor, zpravidla vyhraněný. Těch, kdo se o islám a muslimy ani nezajímají a ani na ně nemají žádný názor, patrně není mnoho. Ohromný nárůst zájmu o vše islámské či muslimské s sebou přinesl kvantitativní rozšíření knižní nabídky, článků v novinách i časopisech a především textů dostupných na internetu. Bylo by svůdné očekávat, že stále větší informační možnosti přinesou nárůst povědomí o islámu a posunou úroveň zdejších debat o trochu výše. Opak je pravdou, protože představy podstatné části české veřejnosti jsou zatíženy množstvím zkreslení, nepravd či polopravd o islámu, čemuž odpovídá i stav polemik na dané téma. V tomto ohledu v mnohém následujeme Západ, ale často jsme zcela jedineční (následující kapitoly přinášejí příklady z obou stran). Ve vztahu k islámu (a to platí i obecněji) lidé často nehledají seriózní zdroje informací, nýbrž to, co je beztak utvrdí v jejich názorech. Na internetu to jde snadno.

Mediální a politické přesahy polemik o islámu nás rychle přesvědčí, že již dávno nejde o tematiku vzdálenou, exotickou či dokonce marginální. Naopak, v Česku, které je ve srovnání s většinou států Evropské unie nejméně poznamenané vlivy islámu a přítomností muslimů, bývá islám zpravidla vnímán jako téma žhavé, kontroverzní, v každém ohledu vyvolávající emoce.⁷ Zdejší muslimové i nemuslimové, zastánci i odpůrci islámu, odborníci i aktivisté se tak kolem islámu často střetávají a ještě

⁷ Blíže k přehledu islamofobní agendy napříč Evropou, viz Enes Bayrakli – Farid Hafez, *European Islamophobia Report 2016*.

častěji míjejí, přičemž společným jmenovatelem mnoha sporů bývá právě termín islamofobie.

Do nedávna málo známý novotvar dnes plní zpravodajství, byť na tom nejzásadnějším, tedy jeho oprávněnosti a smysluplnosti, nepanuje dodnes shoda. Pojem sám se stal pomyslným duchovním kolbištěm – a o tom, jak k tomu došlo, pojednává úvodní kapitola této knihy. Muslimové zkrátka vyvolávají u nemuslimů (a někdy především u muslimů jiného smýšlení) silné emoce, jež se tu a tam nezastaví v rovině argumentací. Současné vzednutí xenofobních nálad souvisejících s migrační krizí jen obnažilo mnohé dlouhodobější problémy, zároveň však nastínilo nové otázky, jež se nedaří uspokojivě řešit. Předně jde o alarmující nárůst nenávistných projevů na internetu a stále více i v reálném životě, jemuž se mnozí snaží aktivně čelit, ať již jde o veřejně známé osobnosti či občanská sdružení a projekty. Problematicke zločinů z nenávisti v souvislosti s islámem se věnuje samostatná kapitola.

Polemiky o islámu běžně mívají další přesahy, kupříkladu na téma svoboda slova nebo budoucnost Evropy. Debaty o muslimech se k nim stácejí jaksi přirozeně. Mnoho papíru již bylo popsáno na téma radikalizace či polarizace společnosti a otázky reálného využití existujících právních nástrojů pro postihování podněcovatelů k nenávisti i nadále rozdělují jak veřejnost, tak právníky. Islamofobním projevům se zkrátka u nás daří a míra společenské tolerance vůči nim je zde ve srovnání s jinou xenofobní agendou (viz například protižidovské či protiromské výroky a aktivity) výrazně vyšší, což lze dokladovat na mnoha konkrétních případech. Na tento bod opakovaně upozorňují zahraniční pozorovatelé, diplomaté z muslimských států i mnozí čeští aktivisté. Vzhledem k tomu, že boj proti islámu u nás probíhá hlavně na internetu, zejména na Facebooku (s reálnými muslimy se totiž protiislámští aktivisté většinou ani nepotkají), mezi pestrou škálou jeho projevů v kyberprostoru řadíme například kyberšikanu, vytváření seznamů nepřátel, organizované spamování zaměřené na muslimské či „islamofilní“ cíle a tak podobně.

Odpor proti muslimům v českém prostředí jistě v mnohém souvisí s averzí vůči Arabům, kteří dnes tvoří méně než čtvrtinu celkového počtu muslimů (a v českém prostředí pak méně než polovinu místní muslimské komunity). Vedle Romů již tradičně Arabové obsazují nejnižší příčky ve zdejších sociologických šetřeních věnovaných míře oblíbenosti jednotlivých národů a etnik. Odpor vůči islámu mohou výrazně utvrdit i silně medializované události, jež sice nemají žádný přímý náboženský rozměr,

ale s islámem si je čtenáři spojují jaksi „intuitivně“. Názorným příkladem budiž opakované demonstrace v lázních Teplice proti tamní, prý nepořádné a hlučné, arabské klientele, které se nesly pod heslem „odporu proti islamizaci.“⁸ Pravidelná vzednutí emocí přinášejí též pokusy arabských podnikatelů investovat v Česku do nemovitostí (například Lázně Bělohrad nebo obec Modlany u Teplic).⁹ Pro úplnost dodejme, že mnohé „muslimské kauzy“ zdejších médií mají jeden, očekávatelný, společný jmenovatel, a tím je takzvaná okurková sezóna, což názorně dokladují bouřlivé spory o burkiny na českých koupalištích z léta roku 2017.

Již zde zaznělo, že v mnoha rysech český odpor proti islámu následuje západoevropské tendence. To se týká zejména takzvaných bojů o mešity nebo organizovaného odporu proti výrobkům označeným značkou *halál* (anti-halal movement). Arabské slovo *halál* označuje vše, co je muslimovi povoleno (hlavně potraviny), opak je *harám*, což značí zakázané a zároveň hříšné. Vzhledem k tomu, že se označení *halál* objevuje na obalech potravin, mimo jiné na masových výrobcích, protiislámstí aktivisté jej běžně zaměňují s pojmem *dhabíha* (porážka dle islámských pravidel) a pranýřují jej jako údajný projev muslimského barbarství. Tažení „proti halálu“ občas slaví úspěch (viz dočasné stažení „halál kuřat“ z obchodního řetězce Billa z roku 2014 nebo medializovaný, byť v reálu nepřilíš patrný, bojkot paštik firmy Hamé).¹⁰

Vzhledem k rostoucí oblibě konspirací všeho druhu bychom zde neměli opomenout ani různé skryté plány na islamizaci, které mnohdy nevyplývají ani tak z úmyslného splétání tajných nitek, ale spíše z nepochopení islámských reálií. Připomeňme si třeba rozšířené přesvědčení, že muslim smí lhát nemuslimovi, přinese-li mu to prospěch (což se údajně skrývá pod slovem *taqíja*), pročez je prý přípustné nemuslimům představovat islám tak, aby to bylo posluchačům po chuti, a to bez ohledu na jeho skutečné učení. Důsledná aplikace tohoto tvrzení dokáže spolehlivě zablokovat jakoukoliv rozpravu muslimů s odpůrci islámu, neboť pokud by se mohly obě strany vůbec v něčem shodnout, bude to

⁸ Viz např. http://usti.idnes.cz/demonstrace-dsss-teplice-0he-/usti-zpravy.aspx?c=A140927_184738_usti-zpravy_hro (navštíveno 11. 8. 2016).

⁹ Viz např. <http://www.krajseklisty.cz/ustecky-kraj/okres-teplice/6230-muslimske-zeny-v-habitech-ovesene-zlatem-cupitajici-dva-kroky-za-muzem-restaurace-s-arabskymi-nazvy-lidske-vykaly-na-chodnicich-teplice-zazivaji-arabsky-najezd.htm> (navštíveno 11. 8. 2016).

¹⁰ Viz např. http://ekonomika.idnes.cz/vyrobce-cerealii-emco-celi-kritice-odpurcu-islamufvz/ekoakcie.aspx?c=A150108_174702_ekoakcie_ozr (navštíveno 11. 6. 2016).

vždycky důsledkem domnělé přetvářky muslimů. A na lži těžko stavět něco trvalého. Což samozřejmě neznamená, že by v reálu spousta muslimů nelhala, stejně jako lze spousta nemuslimů.

Oblíbenou disciplínu islamofobních aktivistů tradičně představuje hledání toho „pravého islámu“. Skutečnost, že například projevy muslimů akademiků bývají na hony vzdálené rétorice protagonistů džihádistických uskupení, pak bývá nezdůvodněně vykládána tak, že ti první „mlží“, zatímco druzí představují „pravý islám bez příkras“. S tím ostatně souvisí i rozšíření zmíněných představ o povoleném lhaní nevěřícím. Tato zavádějící idea je v jistém smyslu nenahraditelná: Dokáže totiž islamofobovi spolehlivě vysvětlit rozpor mezi děsivými vyčtenými představami o muslimech a s nimi zpravidla nepříliš korespondující realitou, pokud tedy dotyčný nějakého muslima vůbec kdy potká.

Islám se v Česku z příhrádky „exotické“ přesunul do rubriky „aktuální“ snad příliš rychle, čemuž mnohdy neodpovídají znalosti těch, kdo by měli dění ze světa islámu zprostředkovávat, tedy novinářů a publicistů. V tomto ohledu u nás existují až propastné rozdíly; na jedné straně stojí osobnosti, které se na islámskou či blízkovýchodní problematiku dlouhodobě zaměřují, čemuž odpovídá jejich hluboká erudice i široký rozhled, na druhé straně najdeme množství žurnalistů těžících z konjunkturálního tématu, ve kterém se navíc mylná tvrzení i vyslovené hoaxy tak snadno ztratí, jejichž alarmistická agenda se jim vyplácí a čtenost roste. Pozorný čtenář si jistě lehce domyslí konkrétní příklady z obou stran.

V kontextu bouřlivých debat o islámu zůstávají česká média často bezradná, a proto se jejich snaha víceméně soustředí na eliminování extrémů, u čehož také mnohdy zůstává. Snaží se postupovat cestou co nejmenších škod, čehož – jak se mylně domnívají – mohou dosáhnout zaujímáním středové pozice. Jinými slovy, zprůměruje se zastánce islámu s jeho odpůrcem a výsledkem pak bude mediálně použitelný výstup, jenž nikoho neurazí. Připočteme-li k tomu fakt, že mezi zastánce islámu běžně média řadí s naprostou samozřejmostí též odborníky, kteří se jím profesně zabývají (religionisty, orientalisty, sociology či politology), pak výsledný obrázek není právě povzbudivý.

Na verifikaci informací o islámu se přitom často rezignuje již předem, jako by to ani nebylo možné. A tak se může zdát, že zde máme velké množství různých, často protikladných, leč v zásadě rovnocenných stanovisek, a čtenář (divák, posluchač) si může sám vybrat dle vlastního gusta. Odborník pokoušející se opravovat věcné nesmysly šířené o islámu se

tak dostává do pozice „majitele jiného názoru“ a jím opravená pochybení jsou zase vnímána jako „jiný pohled“, jehož validita se měří jen počtem čtenářů, kterým potvrdí to, co už stejně vědí. Do téže roviny, jak se může snadno jevit, se pak dostávají experti i štváči – vždyť každý má přece svůj vlastní pohled na islám, a to stačí. České polemiky kolem islámu jsou zkrátka neutěšené a tato kniha by alespoň drobným dílem chtěla přispět k jejich nápravě.

„Muslimská hrozba“ děsí, ale zároveň spolehlivě zvedá čtenost či sledovanost, a tak mnohde lze jen velmi těžko odlišit, kde končí mechanický přístup bulváru hledající atraktivní témata, a kde začíná systematický a ideově konzistentní postoj preferující islamofobní agendu v rovině celého periodika (webu, stanice). Na druhou stranu však třeba dodat, že s tím, jak vyhraněných textů (proslovů, videozáznamů) o islámu přibývá, je i v tomto segmentu stále obtížnější něčím zaujmout. Toho lze docílit například vypjatou rétorikou, soustředěním se na mezní případy či obecně silnými slovy, což platí rovněž pro „muslimskou kartu“ v české politice, kde otrlé novináře dnes zaujmou jen opravdu bizarní počiny a extrémní výroky (viz například navrhované venčení pejsků kolem mešity Tomia Okamury a Jiřího Kobzy, silná slova advokátky Kláry A. Samkové, nenávistné výroky Martina Konvičky, předvolební strašení burkami ex-poslankyně Jany Volfové, či spiklenecké eskapády Adama B. Bartoše).¹¹

Jak podrobně rozvádí ve své kapitole Ivan O. Štampach, výchozí diskuse k odporu vůči islámu a muslimům bývají rozmanitá, a to u nás i v zahraničí. Velký zájem o islám a související problematiku, jakož i jeho narůstající potenciál politický, již objevili čeští politikové a veřejní činitelé, od komunální roviny, přes zákonodárce až po hlavu státu Miloše Zemana.¹² Politické přesahy islamofobie u nás mohou, s drobnou nadšátkou, snadno připomínat ponurý seriál, jehož poslední díl není zdaleka v dohledu. V této souvislosti dlužno připomenout důležitý otazník:

¹¹ Bartošova nenávistná rétorika proti muslimům se prolíná se silným antisemitským étosem. Ve svých konspiračních úvahách se dostává až k pojetí islamofobie jakožto židovského spiknutí, které má skrze soustavné rozvíjení nenávisti vůči muslimům napomoci izraelským mocenským zájmům – což však Bartošův odpor vůči islámu nikterak nezmenšuje. Viz např. článek *Komu vděčíme za islamizaci*, dostupný na <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/Articles/6922-komu-vdecime-za-islamizaci.aspx> (navštíveno 5. 8. 2016).

¹² Blíže k protiislámským výrokům Miloše Zemana, viz Daniel Topinka (ed.), *Muslimové v ČR: Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*, 266–267.

U řady politiků můžeme jen spekulovat, zda jejich odpor vůči islámu vyplývá z přesvědčení, nebo jde o čirý pragmatismus a oportunismus. Ale patrně ani nemá příliš smysl přemítat, co je horší, zda předsudky smíšené s dávkou nenávisli nebo sofistikovaně balený oportunismus vydávaný za „zdravý rozum“ nebo „pud sebezáchovy“.

Obecně v České republice stále platí, že vymezování se vůči muslimům ze strany politiků obvykle primárně nesouvisí s děním ve zdejší malé muslimské komunitě, nýbrž vyplývá z pohnutých událostí ve světě islámu, smím-li použít tuto paušalizující zkratku. Obavy z „anti-civilizace“ (slovy prezidenta Zemana, jehož autorita má na zdejší protiislámský diskurz zcela zásadní vliv)¹³ tak vyvolávají hlavně tragické události na Blízkém východě a teroristické útoky na Západě. Snaha hledat nepřítel na domácí muslimské scéně je příznačná spíše pro politiky, kteří naplno vsadili na islámskou kartu (slovy Miroslava Mareše jde o „protiislámskou politiku monotematickou“).¹⁴ Jejich soustředění se na islám je příznačné, na rozdíl od většiny, pro niž představují muslimové jedno z mnoha atraktivních témat. Alarmující ignorance ve věci základů náboženství bývá nezřídka kombinována s detailní znalostí různých „muslimských kauz“ zevrubně rozebíraných na internetu. Politikové se snaží zaujmout k islámu stanoviska, poněvadž islám se stal tématem v boji o voliče. Již dávno nejde jen o subjekty či osobnosti na pokraji politického spektra.

Vedle politiků se islámu věnují i početní aktivisté. Velký význam při popularizaci odporu proti islámu měla facebooková platforma *Islám v České republice nechceme*.¹⁵ Ta se na jedné straně objevuje v souhrnných zprávách Ministerstva vnitra o extremismu,¹⁶ ovšem na druhé straně zaznamenala citelné úspěchy, neboť se jí podařilo získat na zdejší politické i mediální scéně mnoho vlivných zastánců. Čtenář těchto řádek bude jistě moci lépe posoudit, nakolik jde o časově podmíněné vzdušné emoce, které již vyčerpalo zdejší možnosti, nebo naopak o počátek nového trendu. V současnosti (jaro 2017) lze sledovat, jak se odpor

¹³ Viz např. http://www.lidovky.cz/islam-je-anticivilizace-mini-zeman-dt0-/zpravy-domov.aspx?c=A110707_153002_In_domov_ogo (navštíveno 3. 9. 2016).

¹⁴ Miroslav Mareš a kol., *Ne islámu! Protiislámská politika v České republice*, 5–6.

¹⁵ T. č. (3. ledna 2017) Facebookem odstraněná, stejně jako některé další islamofobní stránky.

¹⁶ Viz např. <http://manipulatori.cz/ministerstvo-vnitra-islamofobni-a-protimigrantske-nalady-jsou-hlavnim-tematem-extremistu/> (navštíveno 3. 9. 2016).

proti islámu, který ještě nedávno dokázal vyhnat do ulic stovky demonstrantů, ocitá za zenitem. Zda jde spíše o důsledek přesycení tématem (těžko bojovat proti islámu v zemi, kde muslimů není mnoho a migranti se jí obloukem vyhýbají), nebo následek dlouhodobějších personálních třenic mezi vůdci zdejších organizovaných islamofobů, to lze v tuto chvíli těžko posoudit.

Zároveň však gradující xenofobní rétorika spolu s agresivními výpady proti jejím oponentům vyvolala četné veřejné protesty.¹⁷ Jak političtí komentátoři stále častěji připomínají, dochází k pozvolné polarizaci společnosti. Ovšem bez ohledu na to, jak se situace bude nadále vyvíjet, již nyní je zřejmé, že pro Česko se islám i migrace staly katalyzátory mnohem širších ideových střetů.

Jak již zde zaznělo, v Česku se boj proti islámu odehrává především v kyberprostoru. Bylo by však chybou přisuzovat těm, kteří dnes a denně na internetu sdílejí texty proti muslimům, a priori xenofobní, rasistické či dokonce fašizoidní sklony. Ještě větším omylem by však bylo nevidět, že mezi nimi nemálo xenofobů a rasistů spolehlivě najdeme. Bylo by chybou cítit empatii k neustále osočovaným muslimům a necítit ji k těm, kteří na základě kusých útržků z médií a internetu mají z muslimů prostě strach. Vzhledem k tomu, v jakých souvislostech dennodenně na islám narážejí, se ani není čemu divit. Jistě by bylo možné konfrontovat, bod po bodu, závěry sociologických šetření věnovaných zdejším muslimům¹⁸ s jejich mediální reprezentací – ale zároveň je třeba si připomenout, že množství čtenářů (diváků, posluchačů), které osloví oba druhy výstupů, je zkrátka nesouměřitelné.

Střety kolem islámu dnes v Česku probíhají na mnoha frontách i mnoha formami: Od zástupů internetových debatérů hledajících na sociálních sítích spřízněné duše, přes počiny institucionální (viz zřízení brněnského Centra pro studium politického islámu aktivisty Billa Warnera), od facebookových uskupení typu *Islám v České republice nechceme*,¹⁹ až po mezinárodní sdružení monitorující islámské dění a varující

¹⁷ Jedním z nich byla výzva Vědci proti strachu a lhostejnosti, která se dočkala vydatné medializace i řady rozhořčených odpůrců. Viz <http://www.vyzvavedcu.cz/> (navštíveno 19. 9. 2016).

¹⁸ Vřelé doporučení si zaslouží Daniel Topinka (ed.), *Muslimové v ČR: Etablování muslimů a islámu na veřejnosti*.

¹⁹ Vedle zmíněné facebookové platformy mají též vlastní webové stránky www.ivcrn.cz (navštíveno 3. 9. 2016).

před muslimy (například webové stránky *Jihad Watch*²⁰ nebo *Gates of Vienna*).²¹ Od poslanců, kteří objevili hrozbu islamizace a uvědomili si ohromný potenciál debat o islámu,²² až po obskurní zákoutí internetu.²³ Virtuální prostor je dynamický, informace rychle zastarávají a řada protimuslimských uskupení má jen jepičí trvání (viz několik iniciativ spjatých se jménem Martina Konvičky, z nichž se do mediálního povědomí nejvíce dostal Blok proti islámu) či mizivý reálný ohlas (mnoho islamofobních iniciativ se rodí na Facebooku, kde mnohde také vyhasnou, aniž by kdy překročily jeho rámec). Pro spoustu politiků či publicistů navíc představuje vymezení se vůči islámu krátkodobou záležitostí spojenou zpravidla s konkrétní událostí (volby) či dílčím sporem (jako pře o muslimské šátky či spory o výstavbu mešity). Následující kapitoly se opírají o studium rozsáhlé a místy značně bizarní kazuistiky, ovšem nerady by na ní ustrnuly.

Dnes máme v češtině k dispozici celou řadu protiislámských titulů, ať již překladových, či původních (o zákopech informační války bude pojednáno v následující kapitole). V procesu „demaskování islámu“ hrají významnou roli odpadlíci od islámu, z nichž mnozí úspěšně přitahují zájem médií. Ve skromnější míře obdobné zpovědi „z nitra islámu“ najdeme i na českém internetu, kde svou dramatickostí dokáží oslovit četné diváky. Lidový náhled na islám a muslimy ovlivňuje rovněž takzvaná orientalizující beletrie, kam lze volně zařadit též všemožné tituly na téma žena a islám.²⁴ Patří sem knihy podnětné, jež mohou čtenáře poučit i obohatit, ale i tituly pochybné provenience. Příběhy, v nichž se citlivá a křehká žena sráží s neúprosným světem formovaným ještě neúprosnějším náboženstvím, zpravidla mívají vše, co správný bestseller

²⁰ Viz <https://www.jihadwatch.org/> (navštíveno 5. 8. 2016).

²¹ Viz <http://gatesofvienna.net/> (navštíveno 5. 8. 2016).

²² Viz např. <https://www.novinky.cz/domaci/403846-na-seminari-o-islam-u-samkova-vyhlnala-svym-projevem-muslimy-ze-salu.html> (navštíveno 5. 8. 2016).

²³ Viz např. <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/duchovni-svet/2382-prokleti-sveta-jmenem-islam-nikdy-nebyl-neni-ani-nebude-nabozenstvim-miru-109-versu-prikazujicich-nase-zniceni-nevyvratitelne-dukazy-jeho-nasilne-povahy-neustane-dokud-nepokori-cely-svet-jeden-a-pul-miliardy-lidi-ma-prikazano-nas-vyhladit.htm> (navštíveno 5. 8. 2016).

²⁴ Tuto rozsáhlou produkci si můžeme pracovně rozdělit podle toho, jak se ona sama prezentuje, na dva segmenty, „beletristickou fikcí“ a „skutečné příběhy“. Dobře se prodává patrně obojí (jinak by nevycházelo tolik příslušných titulů), byť tu a tam najdeme ukázky tohoto žánru i v Levných knihách. Čítankovým příkladem z druhé kategorie budiž kniha Evy Urbaníkové *Ztracené: Skutečné příběhy žen, které milovaly muslima*.

potřebuje: atraktivní kulisy, dramatický děj a především konflikt, který je natolik vyhrocený, aby čtenáře vtáhnul do děje, ale ne zcela zřetelný, aby ponechal prostor obrazotvornosti. K vyhledávaným titulům patří odhalení ze zákulisí muslimských extremistů a teroristů, spojená často se špionážní nebo konspirační tematikou i akčním narativem.

Dnešní protiislámský étos není ničím novým, byť v kontextu počátku třetího milénia může svou jadrností překvapit. Historie českého odporu vůči islámu sahá do samých počátků našich kontaktů s tímto náboženstvím. Dnešní stereotypy o muslimech mají vskutku na co navazovat, jak dokladuje i kapitola Daniela Křížka. Raně novověké filipiky proti Turkům (tehdejšími slovníkem saracénům, hagarénům, izmaelitům, mohamedánům, pohanům aj.) neodmyslitelně patří k našemu staršímu písemnictví a nejznámější z nich, kniha *Antialkorán* pana Václava Budovce z Budova, se dostala do širokého povědomí.

Jak výstižně napsal český orientalista (a muslim) Petr Pelikán, „neměli bychom si namlouvat, že by byl kdy v historii vztah Čechů k islámu a k muslimům nějak přehnaně bratrský. (...) Můžeme zajisté zdůrazňovat, kolik století se na lékařské fakultě Karlovy univerzity vyučoval Ibn Sínův *Kánon lékařství* nebo že bychom bez muslimských Arabů neměli algoritmus, alkohol ani spoustu dalších vymožeností začínajících na al-. Dokud však bude *Babička* Boženy Němcové povinnou školní literaturou, bude nám její pes Sultán trapně připomínat, že v temných dobách, kdy jsme ještě neznali politickou korektnost, jsme dávali pejskům na potupu muslimům jména jejich světců jako Alík (Alí), Hasan nebo podle samotné prorokovy paní matky Amina.“²⁵

Protiislámské polemiky u nás vstoupily do širšího povědomí především s rozvojem sociálních sítí, přesto bychom neměli zapomínat na to, že počátky soudobého odporu vůči islámu se pojí již s prvními lety po roku 1989, kdy znovuzískaná svoboda a otevření hranic vedly k uvolnění stavidel ve všech ohledech. Tehdy došlo rovněž k přehodnocení československé zahraniční politiky z dříve jednoznačně protiizraelského kurzu do polohy obrácené o sto osmdesát stupňů. Počátky veřejně proklamovaného odporu vůči muslimům tak v Česku souvisejí s protiarabskými prezentacemi zastánců Izraele. Ostatně izraelsko-palestinský konflikt má, přestože nejde o střet náboženský, významné místo v českém diskurzu o islámu dodnes.

²⁵ Ondřej Beránek a Bronislav Ostřanský (eds.), *Stíny minaretů*, 226.

Mapování soudobého českého odporu vůči islámu by bylo jistě barvitě.²⁶ Úvodní kapitoly by se pojily ke štvavému internetovému projektu Eurabia.cz. Jako výsměch (a zároveň doklad, jak se debaty o islámu za ta léta vyhrtotily) dnes působí formulace záměru webu z rubriky *O nás*, který si jeho autoři před více než deseti lety předsevzali: „Vytkli jsme si za cíl pravdivě informovat o rostoucím nebezpečí, které představuje plíživé pronikání islámu do Evropy. Nikoliv však ve smyslu jakékoli nesenášenlivosti – důrazně se distancujeme od rasismu, xenofobie, náboženské i národnostní nenávnosti. *V žádném případě nehodláme muslimy „házet do jednoho pytle“*, řečeno tradičním českým úslovím. (zvýraznění kurzívou B. O.) Uvědomujeme si, kolik z nich jsou poctiví, čestní občané evropských států.“²⁷

Islamofobním průkopníkem na zdejších knihkupeckých pultech se stal spis *Proč nejsem muslim* autora skrývajícího se pod pseudonymem Ibn Warraq (doslova „Syn antikváře“ či „kopisty“).²⁸ Boj proti islámu v Česku má i své institucionální kapitoly; od založení obskurního občanského sdružení AntiMešita aktivisty z Hradce Králové Valentina Kušáka, přes masovou (a dnes již zrušenou) facebookovou skupinu *Islám v České republice nechceme*, která boj proti islámu zpopularizovala, až po skličující výjev hlavy státu stojící na jednom pódiu s vůdcem českých islamofobů při příležitosti oslav 17. listopadu v Praze na Albertově uběhlo nemnoho let. Pomyslnou výkladní skříň českého odporu vůči islámu představuje vedle sociálních sítí hlavně zdejší „blogosféra“. Vědomí, že postavit se proti islámu je nejen přirozené, ale též argumentačně snadno ospravedlnitelné, je jistě svůdné, a tak řada zdejších blogerů a blogerek zaměřujících se, více či méně, na islám a na muslimy sehrává významnou roli v procesu racionalizace islamofobie.²⁹

Psát dnes o islamofobii, jak se může zdát z internetu či veřejných debat, zavání aktivismem a ať již se autoři této knihy snažili sebevíce držet v rámci mantinelů vlastních odborností a metodologických daností,

²⁶ K historii protiislámské politiky v České republice, viz Miroslav Mareš a kol., *Ne islámu! Protiislámská politika v České republice*, 75–80.

²⁷ Viz <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/ShowContent.aspx?id=10> (navštíveno 2. 2. 2017).

²⁸ Protiislámské literatuře v češtině se věnuje samostatná podkapitola Bronislava Ostránského.

²⁹ Ze zdejších blogerů a blogerek, více či méně umanutých islámem, viz např. <http://luka-slhotan.blog.idnes.cz/>, <http://www.parlamentnilisty.cz/profily/Doc-Martin-Konvicka-Ph-D-104562>, <http://vojtekova.blog.idnes.cz/>, <http://tomaspicel.blog.idnes.cz/>, <http://radosa.blog.idnes.cz/> (vše navštíveno 2. 2. 2017) a mnoho dalších.

podobnému náhledu se – v kontextu dnešní zjištěné společenské citlivosti na všechno, co se islámu týká – patrně stejně nevyhnu.

V úvodní kapitole *Islamofobie jako koncept i kolbiště* se **Bronislav Ostřanský** pokusil předestřít teoretický rámec potřebný k dalším výkladům, zahrnující spory o koncept i termín islamofobie, její původ, východiska, povahu, projevy i typologizaci, přesahy a souvislosti, jakož i pokusy o její ideologické ospravedlnění, příslušné písemnictví a tak podobně. A vedle představení relevantních pohledů předních odborníků se tato kapitola snaží přiblížit i názory a postoje těch, kterých se týká především, tedy odpůrců islámu.

Na tuto část navazuje stať **Daniela Křížka** nazvaná *Vývoj západních představ o islámu a muslimech: o stereotypech a předsudcích*. Neklade si za cíl rozebírat a uvádět na pravou míru nesčetné množství současných schémat na muslimské téma, nýbrž zasadit, a to pohledem kulturního antropologa, danou problematiku do náležitého duchovního kontextu. Bez správného porozumění tomu, jakým způsobem jsou (byli) muslimové mezi nemuslimy prezentováni a vnímáni, totiž nelze pochopit ani to, jaké emoce (postoje, reakce atd.) dnes vyvolávají. Tato kapitola je tudíž pomyslným klíčem k dalším pasážím a souvislostem.

Kapitola **Zory Hesové** *Problém islám: Vrstvy protiislámských diskurzů a jejich kontext* v úvodních pasážích v mnohém rozvíjí východiska představená v kapitole Bronislava Ostřanského, těžiště jejího výkladu však spočívá v pečlivém nástinu vývoje vnímání islámu a muslimů nemuslimskými západoevropskými většinami. Autorka, na příkladech napříč západní Evropou, věcně přibližuje konstitutivní prvky několika etap, jimiž prošlo tamní vnímání muslimských „Jiných“, a to od konfrontačního „orientalistického diskurzu“ osmdesátých let minulého století, založeného na tématu civilizace, až po soudobý „proti-islámský diskurz“, postavený na konceptu islámu jakožto nepřátelské ideologie.

Ze západního kontextu do aktuálních českých souvislostí nás uvádí kapitola pod názvem *Motivace islamofobních (antiislamistických) postojů zejména v České republice a přínos religionistiky k jejich analýze*, jejíž autor **Ivan O. Štampach** se věnuje tématu duchovních východisek současných českých protiislámských aktivistů. Dokazuje, že odpor proti islámu u nás může spojovat jinak ideově i sociálně velmi rozmanité aktéry, a také rozvádí, proč je tak potřebné snažit se jejich motivacím porozumět. Jak výstižně píše, „to, že protiislámský radikalismus je politicky úspěšný jen částečně, neznamená, že veřejná diskuse je zbytečná.

Z hlediska občanských principů je třeba se s těmito tendencemi vyrovnat. Pro správnou a, pokud možno, účinnou argumentaci ve prospěch českého právního řádu v evropském kontextu je nutno sledovat motivy protiislámských postojů. Pokud za odmítáním islámu nerozlišíme důvody, pro které je islám odmítán, mohou se diskusní stanoviska míjet a půjde o protisměrné monology.“

Přesahy islamofobie do politické sféry, přesněji do jejích extrémních poloh, mapuje **Miroslav Mareš** v kapitole *Islamofobie a extremismus v České republice*. Islamofobové, obecně, bývají na označení za extremisty hákliví a ani vztah zdejších extremistů k islamofobii není zdaleka jednoznačný – o to plastičtější obrázek tato kapitola přináší. Islamofobie vnesla do studia extremismu nové podněty, protože, jak shrnuje autor kapitoly, „odpor vůči islámu totiž zcela zásadně změnil podobu a strukturu krajně pravicového spektra a rozostřil hranice mezi extremistickým, radikálním a umírněným politickým spektrem v rámci politické pravice.“

V následující kapitole **Zbyňka Taranta** pod názvem *Od islamofobie k antisemitismu* se seznámíme s méně známou, o to však podnětnější, problematikou, a to rolí, kterou sehrává islamofobie v myšlenkovém světě různých českých antisemitských proudů a skupin. Na základě svého dlouhodobého výzkumu české krajně pravicové scény, jakož i různých antisemitských webových prezentací, pamfletů a symboliky, autor přesvědčivě dokladuje nejednoznačný vztah obou xenofobních přístupů. Jak autor závěrem připomíná, „ačkoliv totiž čeští Židé nemají s uprchlickou krizí pranic společného, v myšlení antisemitských hnutí jsou právě Židé tou hlavou, která má celý proces ‚islamizace‘ Evropy řídit.“

Fenoménu skupiny *Islám v České republice nechceme*, jednomu z nejvýraznějších projevů organizovaného českého odporu proti islámu, facebookové platformě, která na vrcholu své slávy měla přes 150 000 fanoušků,³⁰ se ve své studii *O sebezprezentaci stránky Islám v ČR nechceme na českém Facebooku* věnují **Josef Šlerka** a **Jakub Fiala**. V analýze založené na rozsáhlém souboru dat z Facebooku se pokusili najít, co – kromě islámu – spojuje jinak velmi různorodé stoupence této kdysi vlivné iniciativy. Mezi odpůrci islámu v Česku najdeme lidi různých politických i světonázorových ukotvení; máme-li najít společný jmenovatel většiny z nich, pak je to, dle závěru kapitoly, jistá náklonost k anti-systémovým hnutím.

³⁰ V době psaní těchto řádek (1. února 2017) byly jejich stránky již několik týdnů nefunkční, Facebook je smazal spolu s několika dalšími českými protiislámskými skupinami.

Závěrečná kapitola *Islamofobie a násilí z nenávisti v České republice* autorského kolektivu **Kláry Kalibové, Benjamina Petruželky a Václava Walacha** se věnuje smutné, leč závažné, tematicce, a to souvislostem islamofobie a zločinů z nenávisti (*hate crimes*) v Česku. Tento alarmující bod je potřebné rozebrat a bez něj by tato kolektivní monografie nebyla úplná. Autoři kapitoly přibližují islamofobní kriminalitu nejen v kontextu právním, prostřednictvím statistické řeči čísel, ale zároveň představují dva konkrétní lidské příběhy ze své praxe.

Na tomto místě bych rád poděkoval oběma recenzentům za jejich podnětnou zpětnou vazbu a také Dr. Ondřeji Slačálkovi za pečlivé přečtení rukopisu a cenné kritické komentáře.

Snahou autorů této kolektivní monografie bylo kriticky a věcně přiblížit dané téma v celé jeho nejednoznačnosti, a to s vědomím, že islamofobie (jak bude níže ještě rozvedeno) se vedle akademického bádání stala též předmětem i nástrojem ideologického i politického boje. A právě v této souvislosti nutno opět připomenout, že ambicí této knihy není další přilévání oleje do ohně zdejších nekonečných sporů kolem islámu a muslimů, nýbrž zejména osvěta, jakož i originální obohacení zdejšího akademického diskurzu. Jsme si plně vědomi, že obavy a odpor, které islamofobové rozvíjejí a verbalizují, mají svůj reálný – nepochybnitelný – základ a jsme tudíž velmi vzdáleni tomu, abychom jej zlehčovali či marginalizovali. V této knize bychom chtěli, mimo jiné, být empatičtí a přemýšlet, co z těchto obav či odporu lze vyvozovat a jak s nimi pracovat.

Na druhou stranu však nutno připomenout, že vyhraněné protiislámské či protimuslimské výpady již dávno nepatří na okraj, sociálně ani politicky, ale stávají se mainstreamem. Během nemnoha let se ona pomyslná laťka toho, co je u nás vůči muslimům ještě pokládáno za společensky přípustné a právně přijatelné, posunula závratně daleko. Tato kniha pojednává o fenoménu nadmíru živém i citlivém a kritikové tudíž mohou právem poukazovat na chybějící odstup autorů. Jejich záměrem rozhodně nebylo říci poslední slovo k fenoménu islamofobie po česku, rádi by však položili solidní základy pro další bádání i polemiky.

V Praze, dne 2. 6. 2017

Bronislav Ostřanský

O AUTORECH

Jakub Fiala je absolventem oboru studia nových médií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, kde působí jako tajemník, lektor a doktorand. Věnuje se zejména problematice vztahu mezi měřením lidského chování a zpětného ovlivnění chování měřených subjektů.

Zora Hesová absolvovala bakalářské studium politologie na Sciences Po v Toulouse, magisterské studium ve filosofii a islamologii na Freie Universität v Berlíně. Napsala doktorskou práci v oblasti islámské filosofie na Univerzitě v Sarajevu. Studovala ruštinu na RGGU v Moskvě a arabštinu na Damašské univerzitě. Byla členkou projektu Deutsche Forschungsgemeinschaft Lebensformen-Lebenswissen a absolvovala studijní pobyt na New York University. Zveřejnila knihu *Ghazáliho Výklenek světla a význam osvícení v islámské filosofii*. Mezi lety 2011 a 2014 vedla transformační projekty AMO v Egyptě. Působí jako odborný asistent na Filozofické fakultě Karlovy Univerzity.

Klára Kalibová je zakladatelkou, právničkou a ředitelkou organizace In IUSTITIA, o. p. s. Absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Ve své práci se věnuje poskytování právnických a sociálních služeb obětem násilí z nenávislosti, lektorovala školení například pro příslušníky Policie ČR, vystupuje v médiích, na mezinárodních a českých konferencích, je autorkou řady publikací a podílela se na přípravě zákona o obětech trestných činů z roku 2013. V roce 2014 iniciovala vznik tří nových poboček poradny Justýna v Brně, Českých Budějovicích a Kladně.

Luboš Kropáček je orientalista a afrikanista, narozen roku 1939 v Praze. Studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v době doktorského studia absolvoval roční stáž v Káhiře. Věnoval se zvláště

afričkým dějinám (disertace o Dárfúřském sultanátu) a islámu (skripta *Moderní islám I-II*). Po nuceném odchodu z fakulty se v letech 1974–1989 živil překlady a tlumočením. Od roku 1990 působí opět na Karlově univerzitě, v roce 2001 byl jmenován profesorem, v současnosti přednáší na Husitské teologické fakultě. Publikoval řadu studií v České republice i v zahraničí, významné jsou zvláště monografie *Duchovní cesty islámu* (již 6 vydání), *Islámský fundamentalismus*, *Blízký východ na přelomu tisíciletí*, *Islám a Západ* a *Súfismus: Dějiny islámské mystiky*. Po roce 1990 se zapojil do evropských křesťanských iniciativ pro dobré vztahy s muslimy.

Daniel Křížek vystudoval kulturní antropologii Předního východu na Fakultě filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Doktorát z etnologie získal na téže fakultě za výzkum muslimské mystické religiozity a náboženské praxe v prostředí současného islámského mystického řádu. Mezi výsledky tohoto výzkumu patří kniha *Taríqa naqšbandíja haqqáníja: islámská mystická duchovní nauka v teorii a praxi*. Kromě toho je autorem nebo spoluautorem dalších knih a článků věnovaných islámu a regionu Blízkého východu. Působí na Katedře blízkovýchodních studií Západočeské univerzity v Plzni. Ve výuce a badatelské činnosti se věnuje tématům spojeným s islámem v různých jeho podobách, s dějinami a kulturou Blízkého východu s důrazem na vývoj po arabském jaru, s islámem v Evropě, s dějinami tzv. islámského Španělska. Zabývá se dlouhodobě antropologií islámu a usiluje o její etablování jako disciplíny v českém akademickém prostředí.

Miroslav Mareš je garantem oboru Bezpečnostní a strategická studia na katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a vědeckým pracovníkem Mezinárodního politologického ústavu téže fakulty. Je členem ediční rady Evropské sítě pro zvyšování povědomí o radikalizaci (RAN) a vedoucím podskupiny Pravicově-extremistické, levicově-extremistické a separatistické extremistické násilí v rámci Evropské sítě expertů pro záležitosti terorismu (EEnET). V roce 2016 působil jako externí poradce řídicího výboru Auditů národní bezpečnosti České republiky. Odborně se zaměřuje především na výzkum extremismu a terorismu a bezpečnostní politiky ve střední a východní Evropě.

Bronislav Ostřanský vystudoval obory arabistika a dějiny a kultura islámských zemí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Dlouhodobě pobýval v Damašku a v Káhiře, kde studoval i pracoval. V současnosti působí v Orientálním ústavu Akademie věd ČR, kde se věnuje hlavně islámu a externě přednáší na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Vedle řady odborných i popularizačních článků a kapitol napsal pět knih (mj. *Hledání skrytého pokladu; Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*) a do češtiny přeložil mimo jiné výbor z díla al-Maqríziho *Popsání pozoruhodností Egypta*.

Benjamin Petruželka vystudoval magisterský obor Sociologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a ve studiu pokračuje na Klinice adiktologie, výzkumném a výukovém pracovišti 1. Lékařské fakulty a Všeobecné fakultní nemocnice Univerzity Karlovy. Z odborného hlediska se zabývá metodami a technikami sociálního výzkumu, postavením uživatelů drog ve společnosti a drogovými politikami, přičemž nyní se zaměřuje na čísla a evidenci jako nástroj komunikace mezi jednotlivými aktéry veřejného života. Dále se také věnuje neziskovému sektoru. Dlouhodobě je zapojen do aktivit v organizaci Streetculture, o. p. s. Příležitostně plnil analytické úkoly v dalších organizacích (např. v CEDU, o. p. s či Asistence, o. p. s). V minulosti absolvoval studijní pobyt na Goe-theho univerzitě ve Frankfurtu či na Gutenbergově univerzitě v Mohuči.

Josef Šlerka je vedoucím Studia nových médií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a vedoucí výzkumu ve společnosti Socialbakers. V současnosti se věnuje, v návaznosti na téma svojí dizertace, především strojové analýze velkých dat ze sociálních sítí, jejich kritickému výkladu a také možnostem jejich využití při vytváření uživatelských typologií.

Ivan O. Štampach pracuje na Katedře religionistiky Fakulty filozofické Univerzity Pardubice a na různých pražských religionistických pracovištích, zabývá se současnou religiozitou, vztahy náboženství k sekulární kultuře a vztahy mezi náboženstvími. Mezi jeho samostatné publikace patří například *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*, na mnoha dalších titulech se autorsky podílel a publikoval příspěvky v řadě periodik (např. *Dingir, Theologická revue*).

Zbyněk Tarant je odborným asistentem na Katedře blízkovýchodních studií Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Vyučuje moderní hebrejštinu a zabývá se tématem reflexe holocaustu v židovském myšlení a dějinami moderního Izraele. Od roku 2006 se věnuje výzkumu soudobého českého antisemitismu.

Václav Walach absolvoval postgraduální studium politologie na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Dlouhodobě se věnuje otázkám bezpečnostní teorie a praxe, kriminality a její kontroly a postavení marginalizovaných skupin ve společnosti. Vedle organizace In IUSTITIA působí na Západočeské univerzitě v Plzni jako vědecký, výzkumný a vývojový pracovník. V minulosti absolvoval studijní pobyty na Středoevropské univerzitě v Budapešti, Univerzitě v Oslu a Univerzitě v Lublani a vykonal pracovní stáže v Transparency International (Praha) a European Grassroots Anti-Racist Movement (Paříž). Je členem České kriminologické společnosti.

REJSTŘÍK

- Abbas, Tahir 54
Abdel-Samad, Hamed 95, 269
Adorno, Theodor 197
Allen, Chris 50, 59, 82, 156, 157, 253, 269, 285
Archer, Louise 139, 273
al-Ašmáwí, Muhammad 12
- Backes, Uwe 202, 204, 205, 280
Bacon, Roger 117, 142
Balabán, Milan 186, 279
Barša, Pavel 52, 269
Barthélemy d'Herbelot 118
Bartolomé de las Casas 109, 275
Bartoš, Adam B. 23, 49, 92, 187, 188, 227, 231–233, 284
Beer, Stanislav [Lukáš] 223, 224, 228–230, 284
Benbassa, Esther 51
Beránek, Ondřej 18, 27, 64, 88, 103, 269
Bitarová, Pavlína 93
Bleich, Erik 54, 269
Bouvier, Nicolas 119, 274
Braun, Stefan 203, 280
Brevik, Anders 175
Briffault, Robert 142, 274
Budovec z Budova, Václav 198, 199, 279
Bunzl, Matti 41, 51, 54, 64, 67, 86, 269
Buruma, Ian 58, 94, 269
Bush, George W. 53, 77, 164, 173, 228
- Caldwell, Christopher 39, 65, 72, 167, 269, 278
Cardini, Franco 37, 269
Cesari, Jocelyne 64, 76, 160, 166, 278
Cromer, lord 122, 123, 274
- Černá, Zuzana 200, 279
Černý, Karel 102, 269
- Daniel, Norman 106, 114, 116, 274
Delafosse, Maurice 62
Delanty, Gérard 63
Diner, Dan 41, 64
Doležal, Jiří X. 42, 69, 124
Dubé, Jonathan 81, 82, 270
- Esposito, John 33, 37, 38, 50, 54, 61, 64, 65, 71, 76, 83, 84, 269
Ewart, Jacqui 43, 73, 81, 101, 272
- Fallaci, Oriana 72, 165–167, 173, 175, 269
Fekete, Liz 159, 278
Ferrer, Jorge N. 195, 279
František, papež 11, 183
Fromm, Erich 197, 279
- Geller, Pamela 89, 93, 174
Gibb, Hamilton 121
Gobineau, Arthur de 185, 279
Goffman, Erving 235
Górak-Sosnowska, Katarzyna 56, 269
Green, Todd 43, 46, 85, 89, 157, 176, 269
Greenberg, Gabriel 84
Grunebaum, Gustave von 121
- Hafez, Farid 19, 159, 167, 271
Halliday, Fred 64, 76, 110, 146, 148–150, 152, 159, 270
Hampl, Petr 72
Harris, Sam 66, 270
Harris, Marwin 195, 279

- Helly, Denis 81, 82, 270
Hernando de Soto 124
Hirsi Ali, Ayaan 89, 90, 93, 94
Hitchens, Christopher 173
Horowitz, David 34, 50, 59, 64, 93,
96–98, 174, 272
Horkheimer, Max 197
Höschl, Cyril 69, 133, 275
Hošek, Pavel 73, 80, 200, 270, 279
Hottinger, Johann H. 118
Houellebecq, Michel 72
Hourani, Albert 117
Huntington, Samuel 132, 133, 162, 163,
200, 270, 275
Hurgronje, Snouck 120, 121, 273, 275
- Chomejní, Rúholláh 50, 163, 165
- Ibn Warraq 28, 89, 90, 270
Imhoff, Roland 54, 64
Ingelhart, Ronald 165
- Jacobson, Jessica 139, 275
James, Sabatina 90, 94, 270
Janeček, Martin 90, 270
Jesse, Eckhardt 203, 280, 281
Johnson, Greg 224, 225, 229, 284
Jung, Dietrich 120, 126, 275
- Kalmar, Ivan 83, 270
Kepel, Gilles 51, 65, 170, 171, 270
Kinglake, Alexander 119, 275
Klaus, Václav ml. 69, 239, 243, 244, 246
Klaus, Václav st. 69, 135
Kobza, Jiří 23, 72
Komenský, Jan Ámos 199, 279
Konvička, Martin 23, 26, 28, 34, 49, 59,
72, 91, 141, 179, 192, 213, 214, 216,
224, 227, 228, 239, 243–245, 270, 279,
281, 282, 285
Kubelová, Jana 122, 125, 275
Kumar, Deepa 36, 43, 53, 61, 270
Kundnani, Arun 42, 76, 77, 98–100, 270
Kuras, Benjamin 33, 45, 50, 91, 183, 187,
231, 270, 279
Kusák, Valentin 28, 91, 210
- Laclau, Ernesto 235
Lammens, Henri 62
Lamprecht, Erik 179, 224, 227, 228, 285
Laqueur, Walter 72, 270
Lean, Nathan 35–37, 81, 85, 86, 148, 270
Lewis, Bernard 100, 113, 128, 149, 162–
164, 166, 271, 275
Lhoťan, Lukáš 45, 69, 72, 90, 91, 93,
216, 270, 271, 279, 281
Llull, Ramon 117
- Machálek, Vít 199, 279
Malik, Kenan 65
Manji, Irshad 93, 159
Marranci, Gabriele 60, 123, 128, 137,
139, 150, 271, 276
Martinkus, John 43, 73, 81, 101, 272
Marzouki, Nadia 67
Mendel, Miloš 40, 49, 60, 75, 89, 108,
115, 269, 271, 276
Mernissi, Fatima 127, 276
Montsalvat, Eugène 225, 285
Mrázek, Miloš 40, 41, 271
Muhič Dizdarevič, Selma 39, 79, 271
Müller, Zdeněk 39, 108, 149, 175, 271
- Nawáz, Mádžid 66, 270
Nieuwenhuijze, Christoffel 138, 276
Nimer, Mohamed 37, 71
Nitoglia, Curzio 88, 271
Norris, Pippa 165
- Obama, Barack 53, 77, 84
Ockley, Simon 118
Okamura, Tomio 23, 49, 78, 179, 214,
227, 239–243, 245–247, 281
Onfray, Michel 159
Ortel, Tomáš 35, 246
Orwell, George 66, 97
- Pędziwiatr, Konrad 55, 73, 272
Pelikán, Petr 27
Petřík, Lukáš 222, 231, 285
Pfahl-Traughber, Armin 205, 282
Pidal, Ramón Menéndez 140
Pinsker, Leon 66
Pipes, Daniel 89, 90, 162, 174, 176

- Pirrenne, Henri 109, 276
 Podhoretz, Norman 173, 279
 Popovová, Klára 58, 91, 272
 Prideaux, Humphrey 117
- al-Qaradáwí, Júsuf 47
 Quellien, Alain 62
- Radosa, Beatrice 93
 Ramadan, Tariq 47, 99, 145, 277
 Rane, Halim 43, 78, 81, 101, 272
 Recker, Julia 54, 64
 Remeš, Prokop 52, 66, 272
 Renan, Ernest 121, 166
 Ribera, Julián 140, 277
 Robert z Kettonu 116
 Rothkranz, Johanness 88
 Roy, Olivier 49, 99, 171
 Runnymede Trust 50, 56–59, 61–63, 82,
 85, 98, 157, 158, 160, 272, 273, 277,
 278
 Rushdie, Salman 50, 65, 135, 163
 Ruthven, Malise 173
- Said, Edward 35, 43, 62, 63, 101, 107–110,
 119, 121, 123, 125, 149, 163, 272, 277
 Samková, Klára A. 23, 49, 69, 78, 91, 272
 Sánchez-Albornoz, Claudio 140, 277
 Sarrazin, Thilo 72, 167, 272
 Sayyid, Salman 52, 54, 61, 272
 Shaheen, Jack 125, 277
 Sheehi, Stephen 35, 36, 43, 53, 77, 81, 89,
 90, 93, 98, 100, 101, 272
 Sherman, Jacob H. 195, 279
 Shoebat, Walid 15, 18, 34, 35, 51, 53, 96,
 97, 272
 Shooman, Yasemin 54
- Schmid, Jan 243
 Schneider, Jiří 58, 74, 272
 Schwartz, Steven 173
 Silverstein, Paul 54
 Sina, Ali 90, 93
 Smart, Roderick Ninian 194, 280
 Smith, Wilfred Cantwell 194–196, 280
 Southern, Richard W. 112–115, 277
 Spencer, Robert 34, 50, 59, 65, 87, 89,
 90, 93, 96–98, 174–176, 272, 279
- Thieme, Tom 203, 281
 Topinka, Daniel 23, 25, 41, 45, 88, 91,
 252, 273, 285
 Trump, Donald 37, 206
- Vandas, Tomáš 220
 Varisco, Daniel 120, 277
 Vojtíšek, Zdeněk 49, 75, 219, 285
 Volfová, Jana 23
 Voltaire 117, 154, 278
- Warner, Bill 25, 35, 42, 48, 92, 93, 132,
 151, 176, 273
 Werbner, Prina 83, 110, 273
 Werner, Jan 78
 Wilders, Geert 228, 230
- Ye'or, Bat 71, 72
- Zakaria, Fareed 100
 Zapata-Barrero, Ricard 140, 153, 278
 Zayed, Moustafa 50, 87, 273
 Zebiri, Kate 83
 Zeman, Miloš 23, 24, 36, 69, 216, 239–
 241, 243, 245–247
 Zogby, James 86

Islamofobie po česku

Ed. Bronislav Ostřanský

Typografie Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1722. publikaci
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vydání první. AA 18,71. Stran 296
Výtiskla Tiskárna a vydavatelství 999, s.r.o.
Doporučená cena 348 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-903-2